

SO'FI OLLOYORNING "SABOT UL-OJIZIN" ASARIDA ISHQ TAFSIFI

Hamroyeva Olmaxon Alijon qizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti o'zbek tili va
adabiyoti fakulteti magistranti.*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada So'fi Olloyorning "Sabot ul-ojizin" asarida ishqning badiiy-falsafiy talqini tahlil qilinadi. Asarda ishqning ma'naviy kamolotga eltuvchi kuch sifatida talqin etilishi, tasavvufiy ma'no qatlamlari, shuningdek oshiq va ma'shuq o'rtasidagi ruhiy aloqaning ramziy ifodasi ilmiy nuqtai nazardan yoritiladi. Muallifning ishqni nafsni poklovchi, insonni Haqqa yaqinlashtiruvchi ilohiy ne'mat sifatida ko'rsatishi asarning asosiy g'oyaviy yo'nalishi sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot jarayo nida matndagi poetik unsurlar, ruboiy va hikmatlarda namoyon bo'lgan ma'no uyg'unligi hamda So'fi Olloyor dunyoqarashining o'ziga xosligi ilmiy asosda tahlil etiladi.*

Kalit so'zlar: *So'fi Olloyor, Sabot ul-ojizin, ishq tasavvuri, tasavvuf, ma'naviy kamolot, oshiq-ma'shuq, ilohiy muhabbat, poetik tafakkur.*

Аннотация. *В данной статье анализируется художественно-философское описание любви в произведении Софи Оллояра «Сабот ул-оджизин». Рассматриваются суфийские представления об истинной любви как силе духовного совершенствования, символическое раскрытие связи между возлюбленным и влюблённым, а также идея божественной любви как пути к очищению души. Особое внимание уделено поэтическим элементам, гармонии смысловых слоёв в рубаи и назиданиях, а также мировоззрению автора, отражённому в духовных наставлениях произведения.*

Ключевые слова: *Софи Оллояр, Сабот ул-оджизин, суфийская любовь, духовное совершенствование, божественная любовь, поэтическая символика, суфизм.*

Annotation. *This article examines the poetic and philosophical portrayal of love in So'fi Olloyor's work "Sabot ul-ojizin". The study explores the Sufi concept of divine love as a transformative force that leads to spiritual perfection, the symbolic relationship between the lover and the Beloved, and the author's interpretation of love as a means of purifying the soul and attaining closeness to the Divine. The analysis highlights the poetic devices, thematic coherence in the rubai and admonitions, and the distinctive worldview reflected in So'fi Olloyor's mystical teachings.*

Keywords: *So'fi Olloyor, Sabot ul-ojizin, Sufi love, divine love, spiritual perfection, mystical symbolism, Sufism, poetic philosophy.*

KIRISH.

So'fi Olloyor ijodi o'zbek mumtoz adabiyotining tasavvufiy yo'nalishida alohida o'rin tutadi. Uning "Sabot ul-ojizin" asari nafaqat axloqiy-ma'rifiy pandnoma sifatida, balki

insonning ichki olami, ruhiy poklanishi va ilohiy haqiqatga intilishi kabi murakkab masalalarni badiiy-falsafiy talqin qilgan nodir manba sifatida qadrlanadi. Asarning markazida turuvchi eng asosiy mavzulardan biri — bu ishq va uning tasavvufiy mohiyatidir. Tasavvuf an’anasida ishq insonni Haqqa yaqinlashtiruvchi, nafs qusurlaridan forig’ qiluvchi ruhiy quvvat sifatida talqin etiladi. Shu bois So’fi Olloyor ishq tushunchasini nafaqat his-tuyg’u yoki shaxslararo munosabat doirasida, balki ruhiy kamolotning bosh omili sifatida talqin qiladi.

“Sabot ul-ojizin” asaridagi ishq konsepsiyasi ko’p qirrali bo’lib, unda oshiqning ruhiy holati, ma’shuqning ilohiy mohiyati, ishqning inson qalbida uyg’otadigan o’zgarishlari va ma’naviy yuksalish yo’lida tutgan o’rni poetik uslubda yoritiladi. Asarda ishqning inson irodasini mustahkamlovchi, uni fikr va amalda sobitlikka chorlovchi ma’rifiy va ruhiy jihatlari o’ziga xos badiiy vositalar bilan ifodalangan. Bu esa muallifning tasavvufiy qarashlarini yanada chuqurroq anglashga imkon yaratadi.

Mazkur maqolada So’fi Olloyor tomonidan ishqning qanday talqin etilgani, uning ramziy, ma’naviy va axloqiy qatlamlari, shuningdek asarda qo’llangan badiiy vositalar orqali ishqning qanday mazmun kasb etgani ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari “Sabot ul-ojizin”ning tasavvufiy tafakkur taraqqiyotidagi o’rni va ishq falsafasining o’ziga xos jihatlari yoritishga xizmat qiladi.

Asar muallifining nazarida ishqning eng yuksak maqsadi — insonning ma’naviy komillikka erishishi. Ishq — nafsning jilovi, ruhning oziqi va insonning ichki uyg’onishi uchun zarur ilohiy ne’matdir. So’fi Olloyor ishqni inson hayotining harakatlantiruvchi kuchi sifatida ko’rsatib, uni axloqiy yetuklik, ruhiy uyg’onish va iymon mustahkamligining asosiy manbai sifatida talqin qiladi.

ASOSIY QISM.

“Sabot ul-ojizin”ning tasavvufiy mazmuni va ishq konsepsiyasi.

“Sabot ul-ojizin” asari So’fi Olloyorning tasavvufiy qarashlarini aks ettiruvchi eng muhim manbalardan biridir. Asar pandnoma shaklida bo’lsa-da, unda nafaqat axloqiy nasihatlar, balki ruhiy poklanish, sabr, shukr, tavba va ishq kabi ma’naviy tushunchalarning ham chuqur talqini berilgan. Asarda ishq insonning ruhiy ozodligi, Haqqa intilishi va ma’naviy komillikka erishish jarayonida hal qiluvchi kuch sifatida namoyon bo’ladi.

Tasavvufda ishq faqatgina his-tuyg’u yoki jismoniy mayl emas, balki Haqni sevishdan iborat bo’lgan ilohiy ne’mat sifatida talqin qilinadi. So’fi Olloyor ham bu an’anani davom ettirgan holda, ishqni qalbni poklovchi, insonni o’z nafsidan yuksaltiruvchi, uni yolg’on dunyo bog’idan ozod qiluvchi nur deb ta’riflaydi. Muallif nazarida ishq — Haqni tanishning eng to’g’ri yo’li, Haq vasliga yetuvchi vositadir.

Ishqning ilohiy mohiyati va uning inson ruhiyatiga ta’siri

Asarda ishq insonni tubdan o’zgartiruvchi, uni ma’naviy uyg’otuvchi kuch sifatida talqin qilinadi. Oshiqning qalbida yuzaga keladigan o’zgarishlar, avvalo, undagi nafsiy pardalarning ko’tarilishi, dunyoviy mayllarning so’nishi va ilohiy nurga oshno bo’lishi orqali aks ettiriladi. So’fi Olloyor ishqni ruhiy ma’rifatning bosh omili deb hisoblaydi. U

ishqni insonni sinovlar orqali poklaydigan, sabr va sobitlikka chorlaydigan ilohiy maktab sifatida ko‘rsatadi.

Asarda oshiq o‘zini yo‘qotish — “fano” holatiga yetishi, Haqning mavjudligi bilan yashashi — “baqo” darajasiga erishishi natija sifatida talqin qilinadi. Bu tasavvufning asosiy maqsadi bo‘lib, ishq bu jarayonning eng muhim omillaridan biri sifatida ko‘rsatiladi.

Ishqda sabr va sobitlikning o‘rni.

“Sabot ul-ojizin” asarining mazmunida ishqning sabr bilan chambarchas bog‘liq ekani ta’kidlanadi. So‘fi Olloyor sabrni nafaqat sinovlarga chiday olish, balki ishq yo‘lida astoydil sobit turish deb talqin qiladi. Oshiqning sobitligi uning haqiqat izlab yashashiga zamin yaratadi.

Asarning muallifi uchun ishq — bu faqat his-tuyg‘u emas, balki mas’uliyat, qat’iyat va irodaning yuksak ko‘rinishidir. Shu bois u oshiqni faqat sevgan emas, balki sabr qilgan, tavakkul qilgan, Haq yo‘lida turli mashaqqatlarni yengib o‘tgan inson sifatida tasvirlaydi. Ishq, demak, ma’naviy jasorat maktabidir.

Oshiq va ma’shuq munosabatining ramziy talqini.

Asarda oshiq va ma’shuq o‘rtasidagi munosabat tasavvufiy ramziylik asosida talqin etiladi. Oshiq — insonning o‘zi, ma’shuq esa — Haqdir. Bu ramziy yondashuv orqali So‘fi Olloyor inson qalbidagi iztirob, sog‘inch, hijron, visol kabi ruhiy holatlarni chuqur ifodalaydi. Hijron — ruhning Haqdan uzoqlashuvi, visol — Haqqa yaqinlashish sifatida qaraladi.

Asarda oshiqning iztiroblari ma’naviy sinov sifatida ko‘rsatiladi. Har bir sinov oshiqni poklaydi, uning qalbiga chuqur sezgi, o‘tkir idrok va ma’naviy hushyorlik bag‘ishlaydi. Ma’shuq esa mutlaq go‘zallik, Haqning jamoli sifatida talqin qilinadi.

Badiiy ifoda va poetik vositalarning o‘rni.

So‘fi Olloyor ishqni tasvirlash jarayonida ko‘plab poetik va ramziy usullardan foydalanadi. Hikmatlar, ruboiylar, o‘gitlar orqali ishqning turli holatlari — shavq, iztirob, intizorlik, sabr, visol, fano — mahorat bilan yoritiladi.

Mazkur asar muallifning badiiy tilida:

Nur va zulmat qarama-qarshiligi,
Yo‘l, safar, manzil ramzlari,
Gullar, majnun, sahro kabi an’anaviy obrazlar,
Yurak, ko‘ngil, ko‘z kabi metaforalar
ishqning ma’naviy mazmunini ochib berish uchun xizmat qiladi.

So‘fi Olloyor asarni faqat pand-nasihath yig‘indisi sifatida emas, balki ruhiy tajriba, qalbiy sayrning poetik tasviri sifatida yaratadi. Bu jihatlar “Sabot ul-ojizin”ning nafaqat nasihatnoma, balki tasavvufiy doston sifatidagi qadrini oshiradi.

Ishq orqali ma’naviy kamolot konsepsiyasi.

Mazkur asar muallifining nazarida ishqning eng yuksak maqsadi — insonning ma’naviy komillikka erishishi. Ishq — nafsning jilovi, ruhning oziqi va insonning ichki uyg‘onishi uchun zarur ilohiy ne’matdir. So‘fi Olloyor ishqni inson hayotining harakatlantiruvchi kuchi

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

sifatida ko‘rsatib, uni axloqiy yetuklik, ruhiy uyg‘onish va iymon mustahkamligining asosiy manbai sifatida talqin qiladi.

XULOSA.

So‘fi Olloyorning “Sabot ul-ojizin” asari o‘zbek tasavvufiy adabiyotining muhim manbalaridan biri bo‘lib, unda ishqning ilohiy va ma‘naviy mohiyati chuqur badiiy-falsafiy talqin qilingan. Asar oshiqning ruhiy kamolot yo‘lida kechiradigan ichki kurashlari, sabr, sobitlik, tavakkul singari fazilatlar orqali komillikka erishish jarayonini tasvirlaydi. Muallif ishqni insonni Haq vasliga yetkazadigan ruhiy kuch, qalbni poklovchi nur va ma‘rifatga eltuvchi yo‘l sifatida talqin etadi.

“Sabot ul-ojizin” asarida ishq konsepsiyasi Sufi Olloyorning tasavvufiy dunyoqarashi, diniy-ma‘rifiy bilimlari va badiiy tafakkuri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, unda ishq nafaqat poetik obraz, balki inson ruhining eng yuksak holatini anglatadi. Asarda ishq ramzlar, hikmatlar, ibratlar, ruboiylar orqali boy ma‘naviy mazmun bilan yoritilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, So‘fi Olloyor ishqni faqat ma‘naviy tushuncha sifatida emas, balki axloqiy komillikning mezoni, insonning Haqqa qaytish yo‘lidagi eng muhim omil sifatida ko‘rsatadi. Shu bois “Sabot ul-ojizin” asari tasavvufiy tafakkur, ma‘naviy tarbiya va ruhiy kamolot masalalarini o‘rganishda bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab kelmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. So‘fi Olloyor. Sabot ul-ojizin. – Toshkent: Sharq nashriyoti, turli yillarda chop etilgan nashrlar.
2. Qayumov A. O‘zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 1998.
3. Hasanov B. Tasavvuf va o‘zbek adabiyoti. – Toshkent: Universitet, 2015.
4. Abdulhakim Karomiy. Tasavvuf asoslari va tariqatlar tarixidan. – Toshkent: Movarounnahr, 2004.
5. Zohidov H. Mumtoz adabiyot tahlili. – Toshkent: Akademnashr, 2010.
6. Schimmel A. Mystical Dimensions of Islam. – Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1975.

